

การบริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4*

MANAGEMENT OF VOCATIONAL COLLEGES ACCORDING TO SANGHAHAVATTHU PRINCIPLES 4

บรรณวัชร พลคำ

Bannawat Ponkum

นักวิชาการอิสระ, ประเทศไทย

Independent academic, Thailand

E-mail: Bannawat_acc@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาแนวทางการบริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษาที่สอดคล้องกับหลักธรรม สังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ทาน (การให้), ปิยวาจา (การพูดจาไพเราะ), อตถจริยา (การประพฤติให้เกิดประโยชน์) และ สมานัตตตา (การวางตนเสมอภาค) หลักธรรมนี้มุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ความสามัคคี และความร่วมมือในองค์กรและสังคม ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในองค์กร ในด้านการประยุกต์ใช้ ทาน หมายถึงการมอบโอกาสและการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา เช่น การให้ทุนการศึกษา การสนับสนุนอุปกรณ์การเรียน รวมถึงการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพและชีวิตของนักเรียนและบุคลากร ปิยวาจา คือ การใช้การสื่อสารที่สุภาพและสร้างสรรค์ในกระบวนการบริหาร เช่น การพูดคุยที่สร้างแรงจูงใจ การประชุมที่เน้นความเข้าใจ และการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างผู้บริหาร บุคลากร และนักเรียน อตถจริยา หมายถึงการดำเนินกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม เช่น การจัดกิจกรรมเพื่อชุมชน การบริการวิชาการ และการส่งเสริมโครงการพัฒนาสังคมผ่านกิจกรรมของนักเรียน และ สมานัตตตา คือ การปฏิบัติต่อทุกคนในองค์กรอย่างเท่าเทียม ไม่เลือกปฏิบัติ และเน้นความเสมอภาคในโอกาสและการพัฒนาทางวิชาการ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการบริหารสถานศึกษาตามหลัก สังคหวัตถุ 4 ช่วยสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมความร่วมมือ ความไว้วางใจ และลดความขัดแย้งในองค์กร นอกจากนี้ยังช่วยเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการ และสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับชุมชน ซึ่งมีส่วน

* Received 24 July 2024; Revised 12 December 2024; Accepted 15 December 2024

สำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนาศักยภาพของนักเรียนให้ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในยุคปัจจุบัน ดังนั้นหลักสังคหวัตถุ 4 จึงเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความยั่งยืนในระบบการศึกษา โดยเน้นทั้งการพัฒนาด้านวิชาการและด้านคุณธรรมควบคู่กันไป.

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, วิทยาลัยอาชีวศึกษา, หลักสังคหวัตถุ 4, การพัฒนาคุณธรรม.

Abstract

The study of management approaches in vocational colleges that align with the principles of the Four Social Goods (Sangha Watthuk 4), which are Buddhist principles, includes: Dana (giving), Piyawaja (pleasant speech), Atthacarita (conduct that benefits others), and Samanattata (equitable behavior). These principles focus on fostering good relationships, unity, and cooperation within organizations and society, which can be applied in the management of educational institutions to enhance the quality of education and develop moral and ethical values within the organization. In terms of application, Dana refers to providing opportunities and supporting educational resources, such as scholarships, providing learning materials, and organizing activities to develop students' and staff's vocational and life skills. Piyawaja involves using polite and constructive communication in the management process, such as motivational discussions, meetings that emphasize understanding, and building positive relationships among administrators, staff, and students. Atthacarita means conducting activities that benefit the community, such as organizing community events, providing academic services, and promoting social development projects through student activities. Lastly, Samanattata refers to practicing equitable behavior.

Keywords: Management; vocational college; principles of Sanghawatthu 4; moral development.

บทนำ

การบริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพของการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาผู้เรียน และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยเฉพาะในบริบทของวิทยาลัย

อาชีวศึกษา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการผลิตกำลังคนที่มีความรู้และทักษะที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ การบริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษาที่มีประสิทธิภาพจึงต้องไม่เพียงแค่มุ่งเน้นที่ความสำเร็จด้านวิชาการหรือทักษะอาชีพของผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังต้องคำนึงถึงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรและสังคม ซึ่งในปัจจุบันการศึกษาในประเทศไทยถือได้ว่าการแข่งขันกันเป็นอย่างมาก โดยผลกระทบจากการแข่งขันในปัจจุบันเนื่องด้วยมาจากระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม สถานศึกษาแต่ละแห่งจึงมีกระบวนการที่จะพัฒนาทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ รวมถึงบุคลากรให้มีคุณภาพให้มากที่สุดเพื่อเป็นการดึงดูดความสนใจจากผู้ที่ต้องการศึกษาให้เข้ามาใช้บริการสถานศึกษาและจบออกไปอย่างมีคุณภาพ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษา ให้ผู้ที่เข้ามาศึกษาจบออกไปสามารถประกอบอาชีพ รวมทั้งเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและยกระดับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาให้มีความมาตรฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2559) ซึ่งในยุคปัจจุบันที่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว วิทยาลัยอาชีวศึกษามีบทบาทสำคัญในการผลิตบุคลากรที่มีความรู้และทักษะตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566) การบริหารจัดการสถานศึกษาอาชีวศึกษาจึงไม่เพียงมุ่งเน้นการพัฒนาทางวิชาการเท่านั้น แต่ยังต้องคำนึงถึงการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กรและชุมชน หลักการที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสนับสนุนเป้าหมายนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพคือ สังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา สังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน (การให้), ปิยวาจา (การพูดจาไพเราะ), อตถจริยา (การประพฤติให้เกิดประโยชน์), และ สมานัตตตา (การวางตนเสมอภาค) หลักธรรมนี้มีเป้าหมายเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ความสามัคคี และความร่วมมือในสังคม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2563) ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษาเพื่อพัฒนาทั้งบุคลากร นักเรียน และชุมชน ตัวอย่างเช่น การให้โอกาสทางการศึกษา การสื่อสารที่สร้างสรรค์ การทำงานที่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และการสร้างความเท่าเทียมในองค์กร (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2548) ในมิติของการบริหารสถานศึกษา การประยุกต์ใช้ ทาน หมายถึงการจัดสรรทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และการทำงาน การให้โอกาสทั้งทางด้านวิชาการและการพัฒนาทักษะชีวิตแก่นักเรียนและบุคลากร ส่วน ปิยวาจา สามารถนำมาใช้ในการสื่อสารภายในองค์กรและกับชุมชนเพื่อสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมความไว้วางใจระหว่างกัน สำหรับ อตถจริยา เน้นการบริหารงานและกิจกรรมที่มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวม เช่น การส่งเสริมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับความต้องการของชุมชน และสุดท้าย สมานัตตตา ช่วยส่งเสริมความเท่าเทียมและการปฏิบัติต่อบุคลากรและ

นักเรียนโดยไม่มีอคติ เพื่อสร้างความเป็นธรรมในองค์กรและลดความเหลื่อมล้ำ (วรารักษ์ ศิริบุญมา, 2564)

ดังนั้น หลักสังคหวัตถุ 4 จึงถือได้ว่าเป็นเครื่องประสานจิตใจของผู้คนก่อให้เกิดสังคมที่เป็นสุขขึ้นมา โดยหลักธรรมในสังคหวัตถุ 4 ก็จะประกอบด้วย ทาน คือ การให้ ปิยวาจา คือ การเจรจาถ้อยคำสุภาพ อตถจริยา คือ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แก่ทั้งตนเองและผู้อื่น สุตท่าย สมนัตตตา คือ การวางตัวให้เหมาะสมเสมอดันเสมอปลาย ซึ่งแนวทางการบริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยเน้นถึงบทบาทของผู้บริหารในมิติด้านการจัดการ การพัฒนาทรัพยากรบุคคล การสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับชุมชน และการเสริมสร้างคุณธรรมในสถานศึกษา ทั้งนี้ การประยุกต์ใช้หลักธรรมดังกล่าวไม่เพียงช่วยยกระดับการบริหารจัดการสถานศึกษา แต่ยังส่งเสริมคุณค่าทางจริยธรรมในระบบการศึกษาอีกด้วย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการถือได้ว่าเป็นหัวใจหลักของการทำงานร่วมกันของคนในองค์กร ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ผู้ใต้บังคับบัญชา ล้วนแล้วอยู่ภายใต้การบริหารจัดการ การดำเนินนโยบายให้เกิดผลสำเร็จนั้นต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเต็มใจและเต็มความสามารถ การใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ โดยสิ่งเหล่านี้ต้องผ่านออกมาเป็นกระบวนการ ฉะนั้นจึงควรศึกษาความรู้ทางด้านการจัดการเพื่อที่จะนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน

ความหมายของการบริหารจัดการ

“การบริหาร” กับ “การจัดการ” มีความหมายมาในแนวทางเดียวกัน สามารถใช้แทนกันได้ตามบริบทความเหมาะสม “การบริหาร” มาจาก “Administration” หมายถึง การกระทำในการจัดการของรัฐบาลหรือกิจการสถาบันใช้กับการบริหารราชการหรือการจัดการเกี่ยวกับนโยบาย “การจัดการ” มาจาก “Management” หมายถึง การกระทำ ศิลปะ หรือท่าทางของการจัดการ การจัดแจง การควบคุม การชี้แนะ ใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชนหรือการดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดเอาไว้ (สุนทร โคตรบรรเทา, 2560) โดยมีรูปแบบหรือวิธีการปกครองเป็นการทำงานให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้โดยให้ผู้บริหารหรือผู้จัดการตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันและใช้ทรัพยากรในการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพในการทำงาน (กรมการศาสนา กองพุทธศาสนสถาน, 2544) โดยการทำงานของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมกันปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ร่วมกัน (Herbert A. Simon, 1965) เป็นการเสริมพลังอำนาจในการตัดสินใจ การรื้อปรับระบบเป็นการบริหารงานเชิงคุณภาพเบ็ดเสร็จโดยรวมและสามารถปรับลดขนาดองค์กร โดยผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ทำหน้าที่การจัดองค์การการจัดสรรคนเข้าทำงาน และการควบคุม (จุฬา เทียนไทย, 2548) โดยมีการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ ในการดำเนินกิจการ

ตามขั้นตอน สมาชิกในองค์การ ในการปฏิบัติงาน มีความสามารถ ความต้องการ ความถนัด และความมุ่งหวังในด้านความเจริญก้าวหน้าของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วยกัน องค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลได้ตามเป้าหมายที่กำหนด (พะยอม วงศ์สารศรี, 2552) กลุ่มของกิจกรรมที่จะต้องประกอบไปด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การสั่งการหรือการชี้นำ (Directing) และการควบคุม (Controlling) มีความสัมพันธ์โดยตรงกับทรัพยากรขององค์การ เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และเพื่อไปถึงจุดมุ่งหมายสำคัญในการบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลครบถ้วนสมบูรณ์ (สุรัสวดี ราชกุลชัย, 2548) ดังนั้น การบริหาร จึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นสาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบอย่างมีระบบ มีหลักการ กฎเกณฑ์และทฤษฎีที่เชื่อถือได้เกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการทำงานโดยมีลักษณะของการบริหารงานเป็นศาสตร์ทางสังคมและยังอยู่ในกลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยาและรัฐศาสตร์แต่เมื่อพิจารณาการบริหารงานในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และทักษะของผู้บริหารงานแต่ละคนเพื่อที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายต้องประยุกต์เอาความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม (จันทร์ธานี สงวนนาม, 2536)

การจัดการ คือ ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น (Peter F. Drucker, 1974) เป็นการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้โดยอาศัยปัจจัย ได้แก่ คน เงิน วัสดุ สิ่งของ เป็นอุปกรณ์การจัดการ (Harold D. Koontz and Cyril O'Donnell, 1972) โดยใช้กระบวนการจัดองค์การและการใช้ทรัพยากรต่างๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ (Ernest Dale, 1968) มีศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ขององค์การและนอกองค์การเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ มีองค์ประกอบดังนี้ 1) การจัดการเป็นศิลปะในการใช้คนทำงาน 2) การจัดการต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐาน คือ คน เงิน และวัสดุอุปกรณ์ 3) การจัดการเป็นการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล (สมคิด บางโม, 2562) การตอบสนองต่อความซับซ้อนในการทำงานให้สำเร็จผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับการควบคุม (Control) และความแน่นอน (Predictability) การออกแบบกระบวนการที่ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่คาดการณ์ไว้ มีการวางแผน การจัดทำงบประมาณและการสรรหาบุคลากร ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ (คมกฤษ จงบุญวัฒนา, 2564) โดยมีกระบวนการทำงานกับคนโดยอาศัยคนเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์การภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง (เสนาะ ตีเยาว์, 2551) ปฏิบัติงานที่เป็นงานประจำปกติของธุรการทั่วไปที่ต้องปฏิบัติตามระเบียบและขั้นตอนที่กำหนดไว้ สำหรับการจัดการ (Management) หมายถึง การจัดการกิจกรรมงานในลักษณะที่ไม่ใช่งานประจำมีความหมายควบคุมตั้งแต่การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organization) การจัดสรรกำลังคน (Staffing) การสั่งการ (Directing) การ

ประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และการจัดทำงบประมาณ (Budgeting) เมื่อนำทั้งสองคำมารวมกันเป็น “การบริหารจัดการ” ดังนั้นการบริหารจัดการเป็นการบริหารจัดการทรัพยากรองค์การ 4Ms และ 3Es ทั้งในลักษณะงานประจำและไม่ประจำขององค์การในการใช้ทรัพยากรเพื่อแปรเปลี่ยนเป็นผลิตภัณฑ์ ได้แก่ คน (Man) วัสดุ อุปกรณ์ (Material) เงิน (Money) การจัดการ (Management) สิ่งแวดล้อม (Environment) พลังงาน (Energy) และจริยธรรม (Ethics) ดังนั้น คำว่า “การบริหารจัดการ” หมายถึง การทำหน้าที่ของคนและกลไกขององค์การ คือทั้งที่เป็นงานประจำและไม่ใช้เป็นงานประจำ (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2554)

การบริหารและการจัดการมีความหมายคล้ายคลึงกันแต่ใช้ในองค์การต่างกัน คือ การบริหารใช้ในหน่วยงานของรัฐและองค์การที่ไม่หวังกำไรต่างๆ ส่วนการจัดการใช้ในองค์การธุรกิจที่มุ่งหวังกำไร และมีผู้จัดการ เช่น ธนาคาร โรงพยาบาลเอกชน บริษัทธุรกิจขนาดใหญ่ ส่วน “การจัดการ” เกิดก่อน “การบริหาร” เนื่องจากในวงการธุรกิจมีวิวัฒนาการมาก่อนต่อมา การจัดการเป็นที่แพร่หลายกว่าการบริหาร ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับการจัดการและการบริหาร จึงใช้คำเดียวกัน มีหลักการและทฤษฎีเหมือนกันแต่ใช้ในบริบทแตกต่างกันเนื่องจากมีเป้าหมายองค์การต่างกัน (สุนทร โคตรบรรเทา, 2560) เป็นการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์การ ไม่ว่าจะเป็น คน เงิน วัสดุสิ่งของมาวางแผน จัดองค์การ จัดสรรกำลังคน สั่งการ ประสานงาน รายงาน และจัดทำงบประมาณ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การที่ได้ตั้งเอาไว้เป็นสำคัญ โดยการบริหารมักจะมีระเบียบและขั้นตอนอย่างชัดเจนใช้ในองค์การภาครัฐ และการจัดการจะใช้อำนาจในองค์การภาคเอกชน แต่ในทั้งสองคำมีความหมายที่เหมือนกัน แต่อยู่ในบริบทที่แตกต่างกันนั่นเอง

วิทยาลัยอาชีวศึกษา

ประวัติความเป็นมา

วิทยาลัยอาชีวศึกษามีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน มีการพัฒนาระบบการเรียนการสอนมาโดยตลอดระยะเวลาตั้งแต่มีการจัดตั้งวิทยาลัยอาชีวศึกษาโดยมีความเป็นมาดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2559) แนวคิดการจัดการศึกษาอาชีพได้มีมาตั้งแต่มุขสมัยที่ประเทศไทยเริ่มมีอาชีพหัตถกรรม มากขึ้นนอกเหนือไปจากอาชีพกสิกรรม การอาชีวศึกษาเริ่มอย่างเป็นระบบเมื่อได้รับการบรรจุในโครงการศึกษา โดยในปี พ.ศ. 2452 การจัดการศึกษาได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ โรงเรียนสามัญศึกษา สอนวิชาสามัญ และโรงเรียนวิสามัญศึกษาสอนวิชาเพื่อออกไปประกอบอาชีพ ในปี พ.ศ. 2453 ได้จัดตั้งโรงเรียนอาชีวศึกษาแห่งแรก คือ โรงเรียนพาณิชยการที่วัดมหาพฤฒารามและวัดราชบูรณะ ปี พ.ศ. 2456 จัดตั้ง

โรงเรียนเพาะช่าง และปี พ.ศ. 2460 จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรม แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2475 ได้กำหนดว่าวิสามัญศึกษา ได้แก่ การศึกษาวิชาชีพซึ่งจัดให้เหมาะสมกับภูมิประเทศ เพื่อเป็นพื้นฐานความรู้สำหรับประกอบการเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมต่างๆ และในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2479 ได้ ปรากฏคำว่า “อาชีวศึกษา” เป็นครั้งแรกในระบบการศึกษาของประเทศไทยโดยแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ อาชีวศึกษาขั้นต้น กลาง และสูง ปี พ.ศ. 2481 พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการในสังกัดกระทรวงธรรมการ ชั้น 2 กรม คือ กรมสามัญศึกษา กรมวิชาการ ปี พ.ศ. 2484 ได้มีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พุทธศักราช 2484 ซึ่งตราขึ้นเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2484 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา คือวันที่ 19 สิงหาคม 2484 กระทรวงธรรมการได้เปลี่ยนชื่อเป็น กระทรวงศึกษาธิการและตั้งกรมอาชีวศึกษาขึ้นแทนกรมวิชาการ ดังนั้นกรมอาชีวศึกษาจึงได้ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติ เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2484 มีการแบ่งส่วนราชการออกเป็น 3 กอง คือ สำนักงานเลขาธิการกรม กองโรงเรียน ช่วงระหว่างมหาสงครามเอเซียบูรพา การอาชีวศึกษาได้รับผลกระทบจากภัยสงครามก่อให้เกิดการขาดแคลนอุปกรณ์การสอน นักเรียนต้องหลบภัย จำนวนครูและนักเรียนน้อยลง จนกระทั่งภาวะสงครามสงบลงรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้น โดยในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2494 การอาชีวศึกษาได้ถูกแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และมีมัธยมศึกษาขั้นสูง โดยในแต่ละระดับกำหนดเวลาเรียนไม่เกิน 3 ปี พ.ศ. 2495 ได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการในกรมอาชีวศึกษา นอกจากนี้ ในปีดังกล่าวได้ริเริ่มจัดตั้งวิทยาลัยเทคนิคหลัก 4 แห่งทั่วประเทศ ปี พ.ศ. 2499 การอาชีวศึกษาได้ถูกพัฒนาขึ้นเป็นลำดับโดยโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหลายแห่ง ได้รับอนุมัติให้เปิดสอนในระดับอาชีวศึกษาขั้นสูงและโรงเรียนอาชีวศึกษาขั้นสูงเฉพาะวิชาอีกหลายแห่งได้จัดตั้งขึ้น เพื่อรับนักเรียนที่จบมัธยมศึกษาปีที่ 6 สายสามัญเข้าศึกษาต่อ ปี พ.ศ. 2501 กรมอาชีวศึกษาได้รับความช่วยเหลือจากองค์การ SEATO โดยมหาวิทยาลัยฮาวายในการปรับปรุงหลักสูตรตามโครงการฝึกช่างฝีมือและฝึกอบรมครูวิชาช่างก่อสร้าง ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างวิทยุ และช่างเชื่อมโลหะโดยมีโรงเรียนการช่าง 18 แห่ง เข้าร่วมโครงการในระยะแรกแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 จำนวนนักเรียนอาชีวศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปีที่ 1-3 มีจำนวนลดลง แต่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 4 จำนวนนักเรียนในประเภทช่างอุตสาหกรรมมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ปี พ.ศ. 2508 กรมอาชีวศึกษาได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันในการก่อตั้งวิทยาลัยเทคนิคขอนแก่น โดยมหาวิทยาลัยฮาวาย ในการปรับปรุงหลักสูตรตามโครงการฝึกช่างฝีมือและฝึกอบรมครูวิชาช่างก่อสร้าง ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างวิทยุและช่างเชื่อมโลหะ โดยมีโรงเรียนการช่าง 18 แห่ง เข้าร่วมโครงการในระยะแรกแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 จำนวนนักเรียนอาชีวศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปีที่ 1-3 มีจำนวนลดลงแต่ในระดับ

มัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 4 ปี พ.ศ. 2509 ได้รับความช่วยเหลือจากองค์การยูนิเซฟในการปรับปรุงโรงเรียนการช่างสตรี จำนวน 35 แห่ง ทั้งในด้านหลักสูตรการเรียนการสอนและครุภัณฑ์ โดยเฉพาะปี พ.ศ. 2510 กรมอาชีวศึกษาได้มีหน่วยงานโครงการเงินกู้ธนาคารโลกเพื่อพัฒนาอาชีวศึกษามีหน้าที่ประสานงานระหว่างโรงเรียนในโครงการประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม รวม 25 แห่งกับกรมอาชีวศึกษาและกระทรวงศึกษาธิการ ปี พ.ศ. 2512 ได้รับความช่วยเหลือจากประเทศออสเตรเลียในการจัดตั้งโรงเรียนเทคนิคสัทธิบ จังหวัดชลบุรี สถานศึกษาหลายแห่งได้รับการพัฒนาและเปิดสอนจนถึงระดับ ปวส. โดยในปี พ.ศ. 2512 ได้รับการยกฐานะจากโรงเรียนเป็นวิทยาลัย ซึ่งแห่งแรกคือวิทยาลัยพณิชยการพระนคร จนถึงปี พ.ศ. 2522 กรมอาชีวศึกษามีวิทยาลัยอยู่ในสังกัด จำนวน 90 แห่ง ในจำนวนสถานศึกษาทั้งสิ้น 159 แห่ง ปี พ.ศ. 2513 รวมโรงเรียนการช่างสตรีและโรงเรียนการช่าง 4 จังหวัด คือ อ่างทอง ราชบุรี บุรีรัมย์ และพัทลุง ปี พ.ศ. 2514 ได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าโดยรวมวิทยาลัยเทคนิคธนบุรี วิทยาลัยเทคนิคพระนครเหนือ วิทยาลัยโทรคมนาคม และวิทยาลัยช่างก่อสร้างในสังกัดกรมอาชีวศึกษาไปรวมเป็นสถาบันและเปิดสอนถึงระดับปริญญาตรี ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 217 พ.ศ. 2515 ให้โอนโรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ 36 แห่ง ของกรมอาชีวศึกษาไป กรมสามัญ ปี พ.ศ. 2513 รวมโรงเรียนการช่างสตรีและโรงเรียนการช่าง 4 จังหวัด คือ อ่างทอง ราชบุรี บุรีรัมย์ และพัทลุง ปี พ.ศ. 2514 ได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า โดยรวมวิทยาลัยเทคนิคธนบุรี วิทยาลัยเทคนิคพระนครเหนือ วิทยาลัยโทรคมนาคม และวิทยาลัยช่างก่อสร้างในสังกัดกรมอาชีวศึกษาไปรวมเป็นสถาบันและเปิดสอน ถึงระดับปริญญาตรี ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 217 พ.ศ. 2515 ให้โอนโรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ 36 แห่ง ของกรมอาชีวศึกษาไปกรมสามัญ มีโครงการเงินกู้ ADB เพื่อพัฒนาวิทยาลัยเทคนิค 4 แห่ง (กรุงเทพฯ สงขลา เชียงใหม่ และ นครราชสีมา) ปรับปรุงเครื่องมืออุปกรณ์ พัฒนาครู และอาคารสถานที่ใน 6 สาขาวิชา คือ อิเล็กทรอนิกส์ ไฟฟ้า ก่อสร้าง เครื่องกล เทคนิคโลหะ และช่างยนต์ ได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาขึ้นโดยแยกวิทยาลัย 28 แห่ง ออกจากกรมอาชีวศึกษา เปิดสอนถึงระดับปริญญาตรีและได้โอนศูนย์ฝึกต่อเรือหนองคายของสำนักงานพลังงานแห่งชาติมาอยู่ในสังกัดกรมอาชีวศึกษา โดยเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนอุตสาหกรรมต่อเรือหนองคาย ปี พ.ศ. 2519 รวมโรงเรียนเทคนิค โรงเรียนอาชีวศึกษา โรงเรียนการช่างใน 65 วิทยาเขต และยกฐานะโรงเรียนเกษตรกรรม 12 แห่งเป็นวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2520 จัดตั้งโรงเรียนเกษตรกรรม 10 แห่ง ปี พ.ศ. 2521-2527 มีโครงการเงินกู้ธนาคารโลกจัดตั้งศูนย์ฝึกวิชาชีพ 12 แห่งในแต่ละเขตการศึกษา ปี พ.ศ. 2522 ได้มีการโอนวิทยาลัยเกษตรเจ้าคุณทหารไปสังกัดสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ประกาศใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) และจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาอาชีวศึกษาต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตร

ประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) รับนักเรียนผู้จบมัธยมศึกษาตอนปลาย โปรแกรมวิชาสามัญเข้าเรียนวิชาชีพ เป็นเวลา 2 ปี ปี พ.ศ. 2523 ได้มี พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2523 กำหนดให้มี 10 หน่วยงาน ให้เกิดหน่วยงานใหม่จากเดิม คือ กองวิทยาลัย และกองโรงเรียนเป็นกองใหม่ คือ กองวิทยาลัยเกษตรกรรม กองวิทยาลัยเทคนิค กองวิทยาลัยอาชีวศึกษา ปี พ.ศ. 2524 ได้ประกาศใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พ.ศ. 2524 ปี พ.ศ. 2527 ได้ใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พ.ศ. 2527 และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค พ.ศ. 2527 ปี พ.ศ. 2528 ส่งเสริมแนวคิด “การอาชีวศึกษาครบวงจร” และได้มีการจัดตั้ง “สำนักงานโครงการพิเศษ” เป็นหน่วยงานภายในมีหน้าที่ประสานงานกับสำนักงานโครงการพิเศษและรับผิดชอบงานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและงานพัฒนาชนบทและปี พ.ศ. 2530 ได้มีการจัดตั้ง “วิทยาลัยการอาชีพ” ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหารและแม่ฮ่องสอน โดยมีเป้าหมายที่จะจัดการศึกษาทุกประเภท วิชาชีพและทุกหลักสูตร ทั้งในและนอกระบบการศึกษา ปี พ.ศ. 2531 ได้รับความช่วยเหลือจากเยอรมันเพื่อพัฒนาอาชีวศึกษาทวิภาคี ปี 2532-2533 UNDP ให้ความช่วยเหลือจัดตั้งสถาบันพัฒนาครูอาชีวศึกษา ปี พ.ศ. 2533 รัฐบาลเดนมาร์กได้ให้ความช่วยเหลือเงินกู้ยืมเพื่อพัฒนาอาชีวศึกษาเกษตรตลอดจนประเทศอื่น ในแถบทวีปยุโรป เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ออสเตรีย อังกฤษ และอิตาลี ในการช่วยเหลือสถานศึกษาประเภทช่างอุตสาหกรรม นอกจากนี้ หน่วยงานหรือองค์กรอื่นต่างประเทศที่ได้ให้ความช่วยเหลือ เช่น The United Nation Development Programme (UNDP) International Labour Organization (ILO), UNESCO รวมถึงการได้รับความช่วยเหลือจากประเทศออสเตรเลีย ญี่ปุ่น องค์กร CIDA และการได้รับอาสาสมัครจากออสเตรเลีย เยอรมนี ญี่ปุ่น และอังกฤษ ในการให้ความร่วมมือต่างๆ เพื่อการพัฒนาและแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ด้านอาชีวศึกษา และในปี 2533 ได้ประกาศใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง (ปทส.) ปี พ.ศ. 2533-2535 นี้มีผู้สนใจเรียนอาชีวศึกษามากจึงจัดตั้งสถานศึกษาเพิ่ม 20 แห่ง พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2535 ได้ถูกประกาศและกำหนดใช้จนถึงปัจจุบัน แบ่งส่วนราชการออกเป็น 11 หน่วยงาน โดยเพิ่มสถาบันพัฒนาครูอาชีวศึกษาเป็นหน่วยงานอิสระระดับกอง ปี พ.ศ. 2535-2539 ได้มีโครงการจัดตั้งวิทยาลัยเพิ่มขึ้นอีกจำนวน 93 แห่ง เฉพาะโครงการจัดตั้งวิทยาลัยการอาชีพระดับอำเภอ 60 แห่ง วิทยาลัยสารพัดช่าง 25 แห่ง และอีก 8 แห่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาวิชาชีพไปสู่ท้องถิ่นสนับสนุนการพัฒนาชนบท เพื่อผลิตกำลังคนด้านวิชาชีพในระดับช่างฝีมือและช่างเทคนิค ให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานและสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ปี พ.ศ. 2536-2543 ได้รับความร่วมมือจากรัฐบาลญี่ปุ่นพัฒนาการผลิตกำลังคนสาขาวิชาแมคคาทรอนิกส์ที่วิทยาลัยช่างกลปทุมวัน ปี พ.ศ. 2537 มีโครงการเงินกู้กองทุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจโพ้นทะเลแห่ง

ญี่ปุ่น (Overseas Economic Cooperation Fund, JAPAN) โดยได้รับอนุมัติให้ดำเนินโครงการเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2537 เพื่อพัฒนาเครื่องมืออุปกรณ์ และบุคลากรในสถานศึกษา ปี พ.ศ. 2538 กรมอาชีวศึกษาได้พัฒนาระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศของกรมอาชีวศึกษาและการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาระบบทางไกล ปี พ.ศ. 2538 กรมอาชีวศึกษาได้พัฒนาระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศของกรมอาชีวศึกษาและการจัดการเรียน การสอนอาชีวศึกษาระบบทางไกล ปี พ.ศ. 2540 การอาชีวศึกษาได้รับความสนใจอย่างมากโดยรัฐบาลให้การสนับสนุนจัดตั้งวิทยาลัยการอาชีพ 70 แห่ง วิทยาลัยเทคนิค 19 แห่ง และวิทยาลัยบริหารธุรกิจและการท่องเที่ยว 2 แห่ง ในปัจจุบันได้มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมอาชีวศึกษากระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับที่ 2) กำหนดให้สถาบันเทคโนโลยีปทุมวันเป็นส่วนราชการของกรมอาชีวศึกษาและกำหนดอำนาจหน้าที่ให้กรมอาชีวศึกษาจัดและส่งเสริมการศึกษาวិชาชีพในระดับปริญญาตรี อนุปริญญา ประกาศนียบัตรหลักสูตรระยะสั้นและหลักสูตรพิเศษรวมถึงพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาในสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน ปี พ.ศ. 2541 ได้กำหนดให้สถาบันเทคโนโลยีปทุมวันมีอำนาจจัดการศึกษาระดับ ปริญญาตรี ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี และสถานศึกษาที่จัดหลักสูตรระดับปริญญาหรือเทียบเท่า ได้แก่ หลักสูตรประกาศนียบัตรครูวิชาชั้นสูง (ปทส.) และปริญญาตรีในการเปิดสอนเป็นไปตามเกณฑ์มหาวิทยาลัยกำหนด ปี พ.ศ. 2542 ได้รับโครงการเงินยืมจากรัฐบาลเดนมาร์กเพื่อพัฒนาอาชีวเกษตรตามโครงการปรับปรุงรูปแบบโครงสร้างสถานศึกษาเกษตร โดยมีวัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะปฏิบัติ และจัดหาเครื่องมือ-อุปกรณ์ เครื่องจักรกล และเทคโนโลยีที่ทันสมัยให้นักเรียน นักศึกษาในการผลิตสินค้า และในวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 ประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

หลักธรรมสังคหวัตถุ 4

การที่นำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการบริหารงานในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเพื่อก่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาวิทยาลัยอาชีวศึกษาในระยะยาวที่จะทำให้เกิดความชัดเจน โดยการบริหารงานตามหลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบไปด้วย (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), 2566)

1. ทาน คือ การให้ซึ่งเป็นข้อสำคัญเพราะว่าทุกๆ คนนั้นย่อมต้องการความช่วยเหลือจากกันอยู่ในด้านต่างๆ ในด้านวัตถุ ทรัพย์สินเงินทอง เครื่องอุปโภคต่างๆ ในด้านกำลังใจ ช่วยกระทำกิจการของกัน ในด้านวาจา พูดจาช่วยเหลือกันในเรื่องที่ควรพูด ในด้านสติปัญญา ช่วยให้ความรู้ให้การแนะนำในข้อที่ควรจะแนะนำต่างๆ การให้ความช่วยเหลือเผื่อแผ่ทุกคนทั้งผู้ใหญ่ทั้งผู้น้อยต่างก็ควรจะมีทาน คือ ให้การช่วยเหลือกัน ผู้ใหญ่ให้การช่วยเหลือผู้น้อย ผู้น้อยก็ให้การช่วยเหลือผู้ใหญ่ ด้วยจิตใจมุ่งที่จะช่วยให้บรรลุถึงประโยชน์ที่ต้องการหรือเพื่อที่จะให้

พ้นจากอุปสรรคขัดข้องทั้งหลายรวมทั้งการให้ความรู้ การแนะนำที่ถูกต้อง ชัดเจนและเป็นจริงด้วย ดังนั้น วิทยาลัยอาชีวศึกษาควรประกอบไปด้วยคุณธรรมด้านทาน เพราะถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการบริหารงาน ผู้บริหารรู้จักให้ผู้ใต้บังคับบัญชา อาจารย์รู้จักให้นักเรียน ต่างคนต่างรู้จักให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2. ปิยวาจา คือ การเจรจาด้วยคำสุภาพ เพราะวาจาที่พูดออกไปนั้นเป็นวาจาที่ไม่สุภาพ ไม่เป็นที่รักที่พอใจก็เป็นวาจาที่อาจเสียดแทง น้ำใจของผู้อื่นทำให้ผู้อื่นเสียใจ เจ็บใจ ไม่สบายใจ เพราะฉะนั้นจึงควรควบคุมวาจาที่จะพูดออกไปให้เป็นวาจาที่สุภาพที่เหมาะสม สิ่งที่จะเป็นเครื่องควบคุมในการพูดให้ไพเราะก็คือสติ ดังนั้น การพูดหรือการแสดงออกทุกครั้งต้องมีสติอยู่เสมอ ปิยวาจาเป็นการใช้วาจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพและถ้อยคำที่มีประโยชน์พูดด้วยถ้อยคำที่เป็นจริงและถ้อยคำที่ไม่กระทบผู้อื่น พูดแต่ในสิ่งที่ เป็นประโยชน์รู้จักกล่าวขอโทษ รู้จักกล่าวขอบคุณ ซึ่งผู้ปฏิบัติได้ยอมทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวผู้พูดและเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตและการงานอย่างยิ่งและเราจะถือว่าปิยวาจานั้น เป็นการสนทนาซึ่งกันและกันระหว่างสิ่งเป็นอยู่สองคน สนทนายิบทสนทนาเป็นรูปแบบของการสื่อสารที่มีความหมายแฝงทางวาจา ในขณะที่การติดต่อสื่อสารสามารถแลกเปลี่ยนความคิด และข้อมูลโดยสัญญาณที่ไม่ใช่คำพูด พฤติกรรมในในฐานะเป็นนิรุกติศาสตร์ สนทนายิบทสนทนายังเป็นการใช้ภาษา แต่ก็ถูกแยกออกจากวิธีการสื่อสารอื่นๆ สนทนายิบทสนทนาเน้นการฟังและทำความเข้าใจ เป็นลักษณะธรรมชาติในการสนทนาที่แท้จริงของมนุษย์และเกี่ยวข้องกับสำนักทางศาสนา ความทันสมัย มโนทัศน์ จริยธรรมการศึกษา จิตวิญญาณและการตีความ สนทนายิบทสนทนา เป็นการสนทนาเพื่อการสื่อสารภายในองค์กร ที่มีลักษณะของการเปิดประเด็นสนทนาโดยกลุ่มคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีการกำหนดกฎ กติกา มารยาท ในการสนทนา มีลักษณะเปิดกว้าง มีสมาธิ จิตใจจดจ่อ ใคร่ครวญ จิตอิสระ คิดทางบวก มีเมตตาต่อกัน เน้นการฟังอย่างลึกซึ้ง ไม่มีบทสรุป ไม่มีความขัดแย้ง เป็นการสนทนาอย่างปล่อยวาง ลดอัตราความเป็นตัวตน ไม่ยึดมั่นในความคิดของตนฝ่ายเดียว จึงลดความขัดแย้ง เกิดความเข้าใจกันในกลุ่ม นำไปสู่ความคิดที่มีคุณค่านำไปสู่ชุดความรู้ใหม่ที่ลุ่มลึกกว่า (วิทย์ วิศทเวทย์ และเสถียรพงษ์ วรรณปกย, 2544) ปิยวาจาจึงถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญประการหนึ่ง

3. อตถจริยา คือ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แก่ทั้งตนเองและผู้อื่น รู้จักการเสียสละไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ความสุขสบายส่วนตัว หุ่เมเทแรงกายแรงใจในการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และช่วยเหลือผู้อื่น พร้อมรู้จักแก้ไขปัญหาด้วยปัญญาด้วยการปฏิบัติตามแนวทาง ดังนี้

1) “กายสุจริต” ได้แก่ เว้นจากการทำลายชีวิต เว้นจากการลักทรัพย์ ฉ้อโกงทรัพย์เว้นจากการประพฤติดินในกาม

2) “วจีสุจริต” ได้แก่ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียดเว้น จากการพูดคำหยาบเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

3) “มโนสุจริต” ได้แก่ ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่นไม่พยายามปองร้ายผู้อื่นเห็นชอบในสิ่งที่ดีงาม

อรรถจริยา ธรรมะข้อนี้มุ่งถึงการปรับปรุงตัวเอง 2 ประเด็นคือ 1) การทำตนให้เป็นคนมีประโยชน์ 2) การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ในประเด็นแรกที่ว่า ทำตนให้เป็นคนมีประโยชน์หมายความว่า ทำให้ตัวเรามีค่า มีราคามีความดีที่พอจะเป็นประโยชน์แก่คนอื่นได้ด้วยวิธีทำตัวให้เป็นคนมีประโยชน์อาจทำได้หลายวิธี เช่นการศึกษาอบรมและการฝึกฝนตน ให้เป็นคนมีสมรรถภาพพอที่จะช่วยคนอื่นได้ ในประเด็นที่ 2 คือการทำสิ่งที่เป็นประโยชน์เรื่องนี้เป็นเรื่องจ่ายกำลังออกไปช่วยคนอื่น ความมุ่งหมายเพียงเพื่อบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่คนอื่น แสดงอหยาตย์อันน่ารักน่าับถือเท่านั้นการบำเพ็ญประโยชน์ดังกล่าวนี้ เช่น ช่วยเหลือเพื่อนบ้านในคราวมีกิจ ช่วยบอกกล่าวสั่งสอนวิชาความรู้ ช่วยหางาน ช่วยแนะทางอาชีพให้คนที่บำเพ็ญประโยชน์จะต้องปฏิบัติตนอีกอย่างหนึ่งคือเว้นจากการกระทำที่จะเป็นภัยแก่ผู้อื่นเสียทั้งสิ้น แม้แต่ของเล็กน้อย

4. สมานัตตตา คือ การวางตัวให้เหมาะสมเสมอต้นเสมอปลาย รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับฐานะ มีจิตใจมั่นคงไม่หวั่นไหวเปลี่ยนแปลงง่ายและดำรงตนไว้ไม่ให้ตกไปในความชั่วปฏิบัติกับเพื่อนร่วมงาน หรือผู้อื่นๆ อย่างเท่าเทียมกันรวมทั้งอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมแก้ไขปัญหากับเพื่อนร่วมงานในองค์กรไม่ถือตัว ไม่หยิ่งทะนงตน การวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ความเป็นผู้เสมอกันในสุขและทุกข์ คือร่วมสุขร่วมทุกข์ การประพฤติตนให้เหมาะสมแก่ภาวะบุคคลและเหตุการณ์ การประพฤติได้จะเป็นข้อหนึ่งในการยึดเหนี่ยวนำใจกัน ความเป็นผู้วางตัวอย่างเสมอต้นเสมอปลายไม่ถือตัว คือการวางตัวให้เหมาะสมกับฐานะ ไปตามอำนาจของโลกธรรมคือลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เสื่อม ลาภ และความเสมอต้นเสมอปลาย วางตนสม่ำเสมอ หรือเสมอต้นเสมอปลายซึ่งเป็นการรักษาระเบียบของสถานที่ของหน่วยงาน เช่น กฎระเบียบของสถาบันการศึกษา กฎระเบียบของสถานที่ราชการต่างๆ ตลอดจนกฎหมายบ้านเมืองในพระพุทธศาสนา ก็คือพระวินัย บัญญัติ สำหรับพระภิกษุทั้งหลายนั่นเอง (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549) ส่วนสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมสำหรับเชื่อมโยงจิตใจ เป็นหลักธรรมสำหรับการครองตน ครองใจไว้ในหน่วยงาน ถือได้ว่าเป็นหลักธรรมที่ช่วยรวมใจคนหมู่มากให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อยู่ร่วมกันแบบสันติสุขในสังคมทุกสังคม

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารจัดการวิทยาลัยอาชีวศึกษา

สำหรับหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน การให้ การเสียสละ การแบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น เพื่อช่วยปลูกฝังความไม่เห็นแก่ตัว แบ่งปันกัน ปิยะวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำ

ไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เหมาะสมกับกาลเทศะ พูดดีต่อกัน อุตถจริยา ช่วยเหลือกัน สมานัตตา การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ โดยประพฤติตัวให้มีความเสมอต้นเสมอปลาย วางตัวดีต่อกัน นับได้ว่าหลักธรรมนี้เป็นคุณูปการมากในการนำไปบริหารจัดการวิทยาลัยอาชีวศึกษา (กันตภณ หนูทองแก้ว และพระศรีธรรมประสาธน์, 2562) นอกจากนี้ ยังมีวิธีที่เรียกว่า “พุทธวิธีครองใจคน” การทำให้คนรอบข้างรักเรา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนให้ปรับที่ตัวของเราเอง คือต้องทำตัวเราให้เป็นคนน่ารักเสียก่อนโดยการปฏิบัติตามสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นการปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน ทำให้เกิดความเคารพรักใคร่นับถือ เกรงอกเกรงใจกัน ไม่ว่าใครก็ตามเมื่อมีหลักสังคหวัตถุ 4 นี้ก็จะทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า หลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน (การให้), ปิยวาจา (การพูดจาไพเราะ), อุตถจริยา (การประพฤติให้เกิดประโยชน์), และสมานัตตา (การวางตนเสมอภาค) ซึ่งเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์อันดีและความสามัคคีในสังคม สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทของการบริหารจัดการวิทยาลัยอาชีวศึกษาได้ ดังนี้ 1. ทาน (การให้) คือ การจัดสรรทรัพยากรและโอกาสทางการศึกษา เช่น การมอบทุนการศึกษา การสนับสนุนอุปกรณ์การเรียน การจัดโครงการพัฒนาความรู้และทักษะให้กับครู บุคลากร และนักเรียน เพื่อสร้างความเท่าเทียมและสนับสนุนการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ (พระพรหมคุณาภรณ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2563) 2. ปิยวาจา (การพูดจาไพเราะ) คือ การใช้การสื่อสารที่สุภาพและสร้างสรรค์ในการบริหารงาน เช่น การประชุม การสื่อสารกับนักเรียนและชุมชน เพื่อสร้างความไว้วางใจ ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่ดี (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2548) 3. อุตถจริยา (การประพฤติให้เกิดประโยชน์) คือ การจัดกิจกรรมที่เน้นประโยชน์ส่วนรวม เช่น โครงการพัฒนาทักษะวิชาชีพเพื่อชุมชน การบริการวิชาการเพื่อสังคม และการส่งเสริมจิตอาสาของนักเรียน เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566) และ 4. สมานัตตา (การวางตนเสมอภาค) คือ การปฏิบัติต่อบุคลากรและนักเรียนอย่างเท่าเทียม ไม่เลือกปฏิบัติ และส่งเสริมความเท่าเทียมในโอกาสทางการศึกษาและการพัฒนาตนเอง เพื่อสร้างความเป็นธรรมในองค์กรและเสริมสร้างความสามัคคี (วรารักษ์ ศิริบุญมา, 2564)

สรุป

การบริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษาที่สอดคล้องกับหลัก สังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เน้นความสัมพันธ์และความร่วมมือในสังคม ได้แก่ 1. ทาน (การให้) ส่งเสริมการแบ่งปันความรู้ ทรัพยากร และโอกาส เพื่อสร้างความร่วมมือและการสนับสนุนระหว่างบุคลากร นักเรียน และชุมชน 2. ปิยวาจา (การพูดจาไพเราะ) ใช้การสื่อสารที่สุภาพและ

สร้างสรรค์เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีและลดความขัดแย้งในองค์กร 3. อัตถจริยา (การประพฤติให้เกิดประโยชน์) เน้นการทำงานที่มุ่งประโยชน์ส่วนรวม พัฒนานักเรียนให้มีทักษะชีวิตและคุณธรรมควบคู่ไปกับวิชาชีพ 4. สมานัตตา (การวางตนเสมอภาค) ส่งเสริมความเสมอภาคในโอกาสและการปฏิบัติต่อบุคลากรและนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียม การนำหลักธรรมดังกล่าวมาใช้ในการบริหารวิทยาลัยอาชีวศึกษาช่วยพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ส่งเสริมความสามัคคีในองค์กร และสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับชุมชน ผลลัพธ์นี้ไม่เพียงช่วยยกระดับศักยภาพของนักเรียนเท่านั้น แต่ยังสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันการศึกษาในฐานะศูนย์กลางของการพัฒนาชุมชนและสังคม ทั้งนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้ในทุกมิติของการทำงาน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืนและสมดุลในด้านคุณภาพและความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรและชุมชน

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา กองพุทธศาสนสถาน. (2544). วัดพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). นโยบายและแนวทางการพัฒนาการศึกษาอาชีวศึกษา พ.ศ. 2566–2570. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กันตภณ หนูทองแก้ว และพระศรีธรรมประสาธน์. (2562). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุในโครงการประชารัฐเพื่อส่งเสริมการพัฒนาชุมชนศรีธรรมโศก จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 6(2), 1011-1031.
- คมกฤษ จองบุญวัฒนา. (2564). คัมภีร์ผู้บริหาร. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ็กสเปอร์เน็ท จำกัด.
- จันทรานี สงวนนาม. (2536). เอกสารประกอบการสอนบรรยายหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง. กรุงเทพมหานคร: ม.ท.ป.
- จุทา เทียนไทย. (2548). การจัดการมุมมองนักบริหาร. กรุงเทพมหานคร: แมคกรอฮิล.
- ประเวศน์ มหารัตน์สกุล. (2554). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2549). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2563). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 19. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ.

- พะยอม วงศ์สารศรี. (2552). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- วรารณ ศิริบุญมา. (2564). การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์, 10(2), ม.ป.น.
- วิทย์ วิศทเวทย์ และเสถียรพงษ์ วรรณปกป. (2544). สังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- สมคิด บางโม. (2562). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). (2566). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 62. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2548). ธรรมะกับการบริหาร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2559). อาชีวสร้างชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2560). การบริหารการศึกษา : หลักการและทฤษฎี (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- สุรัสวดี ราชกุลชัย. (2548). การวางแผนและการควบคุมทางการบริหาร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสนาะ ดีเยาว์. (2551). หลักการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Ernest Dale. (1968). Management: Theory and Practice. New York: McGraw-Hill.
- Harold D. Koontz and Cyril O'Donnell. (1972). Principles of Management. New York: McGraw-Hill.
- Herbert A. Simon. (1965). Administrative Behavior. New York: Macmillan.
- Peter F. Drucker. (1974). The Practice of Management. New York: Harper & Row Publishers.